

Rīgas Valsts 2. ģimnāzija

Mežs. Jaunieši. Rīcība.

“Jauniešu idejas Eiropas politikā” projekta ietvaros

Rīga 2025

Saturs

Ievads	3
Meža izciršanas problēmas Latvijā un Eiropā	6
“Prāta vētra” piedāvātie risinājumi	9
Praktiskā daļa	12
Pielikumi	15

Ievads

Meži ir viena no būtiskākajām dabas bagātībām gan Latvijā, gan visā Eiropā, nodrošinot ne tikai ekonomiskos ieguvumus, bet arī saglabājot un attīstot bioloģisko daudzveidību, augsnes, ūdens kvalitātes un klimata regulēšanu.¹ Tomēr pēdējās desmitgadēs mežu izciršanas apjomi un ar tiem saistītās sekas ir kļuvuši par nopietnām vides un ekonomikas problēmām. Latvijā meži klāj vairāk nekā 52% no valsts teritorijas, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem Eiropas Savienībā, taču mežizstrādes apjoms ir proporcionāli augstāks, piemēram, 2022. gadā kopējais mežizstrādes apjoms Latvijā bija 13,02 miljoni m³, no kuriem pēc caurmēra galvenajā cirtē iegūti 1,23 miljoni m³.²

Eiropas Savienībā kopējā mežu platība ir aptuveni 160 miljoni hektāru jeb 39% no Eiropas Savienības teritorijas, tomēr mežu stāvoklis ar katru nākamo gadu daudzviet pasliktinās, neskatoties uz dažādām apmežošanas iniciatīvām. Mežu izciršana rada būtiskas problēmas, galvenokārt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, augsnes eroziju un klimata pārmaiņu risku palielināšanos.³ Laikā, kad, piemēram, mākslīgā intelekta izstrāde un darbības nodrošināšana rada ievērojamu CO₂ izmešu apjomu, ir īpaši nozīmīgi novērtēt mežu lomu klimata līdzsvara uzturēšanā un Ozona slāņa aizsardzībā.

Eiropas Komisija, ar mērķi atrisināt šīs problēmas, ir izstrādājusi jauno *Eiropas Mežu stratēģiju līdz 2030. gadam*, kur 2021. gada jūlijā tika pieņemtas prioritātes, kas ietver sociāli ekonomiskās meža funkcijas un bioekonomikas veicināšanu ilgtspējas jomā, mežu aizsardzību, atjaunošanu un palielināšanu ES līmenī, kā arī stratēģisku mežu monitoringa nodrošināšanu, datu iegūvi un ziņošanu, sabalansētu sadarbības veicināšanu ar dažādām ieinteresētajām pusēm un atklāta dialoga stiprināšanu.⁴ Stratēģija arī paredz līdz 2030. gadam ES teritorijā iestādīt vismaz 3 miljardus koku un labotu mežu monitoringa sistēmu, lai nodrošinātu koku veselību un noturību pret klimata pārmaiņām. Šī stratēģija ir daļa no Eiropas Zaļā kursa, kas paredz siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu par vismaz 55% līdz 2030. gadam un klimatneitralitāti līdz 2050. gadam.⁵ Lai sasniegtu šos mērķus, Eiropas Savienība ir pieņēmusi vairākus likumus, kas attiecas uz mežu apsaimniekošanu. Piemēram, ES ieviesa regulu pret deforestāciju “EUDR”, kas paredz, ka Savienības tirgū nedrīkst importēt produktus, kas ir saistīti ar mežu izciršanu pasaulē.⁶

¹https://latvia.representation.ec.europa.eu/jaunumi/jautajumi-un-atbildes-eiropas-zalais-kurss-jauna-es-meza-strategija-2030-gadam-2021-07-16_lv skat. 22.04.2025

²<https://lasi.lv/latvija-pasaule/ekonomika/zala-latvija-meza-cirsanas-un-saudzesanas-krustugunis.8028> skat. 22.04.2025.

³ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/105/eiropas-savieniba-un-mezi> skat. 22.04.2025.

⁴<https://mezaipasnieki.lv/lv/jaunakaja-petijuma-apkopoti-ieteikumi-es-meza-strategija-noteikto-merku-sasniegsana> skat. 22.04.2025.

⁵<https://mezaipasnieki.lv/lv/jaunakaja-petijuma-apkopoti-ieteikumi-es-meza-strategija-noteikto-merku-sasniegsana> skat. 22.04.2025.

⁶https://environment.ec.europa.eu/topics/forests/deforestation/regulation-deforestation-free-products_en skat. 22.04.2025.

Latvijā šobrīd tiek risināti svarīgi jautājumi par mežu apsaimniekošanu un aizsardzību. Kopā ar vairākām dalībvalstīm Latvijas pārstāvji Briselē panāca kompromisu - jaunās Eiropas Savienības regulas “EUDR” pilnu piemērošanu atlikt par 12 mēnešiem. To argumentācija bija bažas, ka straujā pāreja mazinātu Baltijas kokrūpniecības konkurētspēju un radītu nesamērīgu administratīvo slogu mazāku saimniecību īpašniekiem.⁷ 024. gada pavasarī VARAM (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija) virzīja stingrākas kailciršu robežvērtības *Natura 2000* teritorijās, lai izlīdzinātu Baltijas valstu atšķirīgos aizsardzības standartus un bioloģiski nozīmīgākos mežus pasargātu no intensīvas ciršanas.

2024. gada 8. aprīlī Satversmes tiesā tika ierosināta lieta par Zemkopības ministrijas virzītajiem grozījumiem Ministru kabineta noteikumos Nr. 935 “Noteikumi par koku ciršanu mežā”. Šie noteikumi 2012. gada 18. decembrī noteica galvenās cirtes caurmēru pēc valdošās koku sugas un bonitātes. Savukārt Ministra kabineta noteikumi Nr. 374, pieņemti 2022. gada 21. jūnijā, paredz būtisku galvenās cirtes caurmēra samazinājumu skujkoku audzēs, piemēram, priedei no 39 līdz 30 la bonitātei.⁸ Šāda izmaiņa palielinātu cērtamo koku skaitu, īstermiņā nodrošinot lielākus budžeta ieņēmumus, taču ilgtermiņā veicinot tādas negatīvas sekas kā bioloģiskās daudzveidības zudumu un oglekļa piesaistes vājināšanās pieaugumu. Pieteikumu iesniedza 25 Saeimas deputāti, kuri norādīja, ka grozījumi pieņemti nepilnīgi ievērojot Orhūsas konvencijas sabiedrības līdzdalības prasības un neizvērtējot ietekmi uz *Natura 2000* meža biotopiem. Latvijas Valsts mežzinātnes institūta “Silava” modelēšana rāda, ka samazinot caurmēru par 5 cm, priedes audžu oglekļa krājums līdz 2050. gadam varētu sarukt par 12%.⁹ Ornitologu aprēķini liecina, ka veco egļu un priežu dobumu zudumus 15 gadu laikā varētu samazināt dobumperētāju populācijas līdz 30%.¹⁰ Vides organizācijas apgalvo, ka 2022. gada grozījumi nonāk pretrunās ar *Eiropas Savienības Biodaudzveidības stratēģiju 2030*, kurā likts uzsvars uz veco mežu un oglekļa piesaistes saglabāšana.¹¹

Latvijai, tāpat kā Eiropas Savienībai, nākas balansēt starp kokneses ekonomisko vērtību un mežu ilgtermiņa ekosistēmu pakalpojumiem. Tādējādi īstais izaicinājums nav tikai “nocirst mazāk”, bet gan pārvaldīt mežus viedāk,

⁷<https://www.zm.gov.lv/en/article/latvia-together-most-eu-member-states-has-managed-convince-ec-postpone-implementation-deforestation-regulation-one-year#:~:text=Following%20a%20tireless%20and%20insistent,implementation%20of%20the%20deforestation%20Regulation>. skat. 22.04.2025.

⁸ <https://likumi.lv/ta/id/351095-par-ministru-kabineta-2012-gada-18-decembra-noteikumu-nr-935-noteikumi-par-koku-cirsanu-meza-7-pielikuma-ciktal-ar-to-tiek-samazinats-galvenas-cirtes-caurmiers-pec-valdosas-koku-sugas-un-bonitates-atbilstibu-latvijas-republikas-satversmes-115-pantam> skat. 22.04.2025.

⁹ <https://silava.lv/petnieciba/petijumi/oglekla-aprite-meza-ekosistema?utm> skat. 22.04.2025.

¹⁰ <https://www.lbtu.lv/sites/default/files/files/projects/2024-2024-Vadliniju-dabai-tuva-mezsaimnieciba-Parskats.pdf?> skat. 22.04.2025. skat. 22.04.2025.

¹¹ <https://www.satv.tiesas.gov.lv/press-release/norma-ar-kuru-samazinats-galvenas-cirtes-caurmiers-neatbilst-satversmei/> skat. 22.04.2025.

balstoties uz neatkarīgiem datiem, atklātu sabiedrības līdzdalību un principu, ka atjaunotajai vērtībai jābūt lielākai par noplicināto.

Meža izciršanas problēmas Latvijā un Eiropā

Pēdējo gadsimtu laikā (īpaši 20. un 21. gadsimtā) cilvēkiem ir tendence aizvien vairāk domāt par personīgajām vajadzībām, nevis par to, kādu ietekmi tāsvar atstāt uz mežiem un Latvijas ekosistēmu. Turklāt, lai gan Latvija bieži tiek pozitīvi izcelta ar lielo mežu platību kā izcilu ekonomikas pienesumu un kā lielisku piemēru citām valstīm, tiek aizmirsts, ka mežizstrāde ir ne tikai koku izciršana, bet arī paša meža apsaimniekošana un atjaunošana.¹²

Šī jautājuma sakarā bieži ir sastopamas aktīvas diskusijas, kurās viena puse apgalvo, ka meži tiek izcirsti pārmērīgi daudz, otra – pārlicēki maz. Izcērtot mežus, to vērtība netiek mākslīgi samazināta, bet gluži pretēji - ļauj tai pieaugt līdz pat 25%. 2023. gadā izskanēja ideja, ka Eiropas valstīm vajag samazināt kaitīgo siltumnīcas efektu gāzu daudzumu. Līdz 2030. gadam oglekļa dioksīda emisijas Latvijai jāsamazina par 17%, bet līdz 2050. gadam jāpanāk klimata neitralitāte. Latvijas valdība to plānoja darīt vecus mežus nomainot ar jaunaudzēm, taču visātrāko un ilgnoturīgāko oglekļa piesaisti un uzkrāšanu veic vecie meži.¹³ 2022. gada "European Forest Institute" ziņojumā¹⁴ tiek norādīts, ka veco mežu biomasā un augsnē uzkrājas līdz pat 60% vairāk oglekļa nekā jaunaudzēs. Tas nozīmē, ka intensīva jauno mežu stādīšana nevar pilnībā aizvietot zaudējumus, kas rodas izcērtot senos mežus.¹⁵ Salīdzinot 2011. un 2021. gadu, mežu skaits, kas nepārsniedz 40 gadu vecumu pieauga par 4% (kopā - 45%), no kuriem tikai 17% ir koksnes krājas. 100 gadu vecuma meži aizņem vien 8% Latvijas teritorijas. Mežu izciršanas riski ir arī kailciršu vairošana, putnu un dzīvnieku apdraudēšana, bioloģiskās daudzveidības mazināšana, vienas sugas plantāciju meži un veco sugu apdraudēšana.¹⁶ Tas var ne tikai sekmēt ar koku sugu samazināšanos, bet arī apdraudēt citu augu, piemēram, sūnu un aizsargājamās villainās gundegas, pastāvēšanu. Bieži plaša mežu izciršana saistāma arī ar biotopa vērtības samazināšanu, lai tālāk neiegūtu aizliegumu nodarboties ar intensīvu mežsaimniecību.¹⁷ 2025. gadā sertificētā biotopu un sugu aizsardzības eksperte Agnese Priede norāda, ka ir iznīcināta vismaz ceturtdaļa biotopu. Vislielākais posts ir nodarīts Meža pētīšanas stacijā, kuru pārrauga Zemkopības ministrija. Aģentūras vadītie meži ir atrodami Talsos, Kalsnavā, Jelgavā un citur, un to kopēja platība ir 28 tūkstoši hektāru. Vienā no lielākajām organizācijām, "Latvijas valsts meži", posti tiek radīti, iznīcinot simtiem hektāru bioloģiski vērtīgu mežu katru gadu.¹⁸ Piemēram, pēc Dabas aizsardzības pārvaldes sniegtās informācijas,

¹² <https://www.pkmezs.lv/ja-plano-izcirst-mezu-neaizmirsti-par-meza-atjaunosanu> skat.27.04.2025.

¹³ <https://www.diena.lv/raksts/latvija/zinas/ornitologs-vecu-mezu-iznicinasana-butu-neprats-14307754> skat. 27.04.2025.

¹⁴ <https://efi.int/publications?page=8> skat. 27.04.2025.

¹⁵ <https://efi.int/> skat. 27.04.2025.

¹⁶ <https://zinas.tv3.lv/latvija/sabiedriba/trauksme-meza-kadi-ir-ieguvumi-un-zaudejumi-laujot-latvija-cirst-jaunakus-kokus/> skat. 27.04.2025.

¹⁷ <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/06.02.2025-izcert-vertigus-valsts-mezus-politiki-pagaidu-aizsardzibu-nenosaka.a586723/> skat. 27.04.2025.

¹⁸ <https://lvportals.lv/dienaskartiba/371732-plano-turpinat-latvijas-mezu-iznicinasanu-2025> skat. 27.04.2025.

laika posmā no 2021. līdz 2023. gadam Latvijas valsts mežos kopumā ir iznīcināti apmēram 1166 hektāru ES nozīmīgu meža dzīvotņu, bet 2024. gada sākumā šis apjoms sasniedzis jau 1450 hektāru.¹⁹ Kopumā Latvijā 2022. gadā tika izcirsti 11,8 miljoni kubikmetru koksnes, kas ir par 7% vairāk nekā 2020. gadā.²⁰ Tajā pašā laikā koku pieauguma ātrumspalielinājās vien par 1,5%, radot risku, ka nākotnē mežsaimniecība varētu kļūt nebalansēta. Bioloģiskās daudzveidības zaudējums mežos ir viens no būtiskākajiem draudiem Latvijas dabas vērtībām. Valstī jau šobrīd 30% meža biotopu ir sliktā vai ļoti sliktā stāvoklī.²¹ Turklāt arī "Dabas aizsardzības pārvaldes" eksperti uzsver, ka no 2018. līdz 2023. gadam aizsargājamo biotopu platība Latvijā samazinājusies par aptuveni 10%, un mežu biotopi ir visvairāk cietusī kategorija.²² Šāda situācija rada ilgtermiņa riskus un sekas ne tikai dabas daudzveidībai, bet arī pašai mežsaimniecības nozarei Latvijā, kas veido lielu daļu valsts ienākumu. Pārāk bieža jauno mežu stādīšana tos padara neaizsargātākus pret dažādām klimata pārmaiņām un var veicināt arī vēl citas problēmas, piemēram, augsnes erozijas veidošanos, ūdens kvalitātes pasliktināšanos, vietējo mikroklimatu pārmaiņas, kā arī bezmeža ainavas fragmentāciju un to, ka ekosistēma zaudē aizsardzību pret invazīvām sugām, vēja bojājumiem un izžūšanu. Laika gaitā šīs parādības var ietekmēt arī lauksaimniecību, samazinot zemes auglību un palielinot plūdu risku.²³ Kā liecina Pasaules Dabas fonda 2023. gada ziņojumā atklātais, monokultūru meži ir līdz pat 50% mazāk izturīgi nekā dabiski izveidojušies jauktie meži.²⁴ Tāpat arī atjaunošanas process ir ilgstošs un pat dabiskā atjaunošanās var aizņemt vairākus gadu desmitus vai simtus. Tāpat arī atjaunošanas process ir ilgstošs - dabiskā atjaunošanās var aizņemt vairākus gadu desmitus vai simtus. Turklāt tika uzsvērts, ka, ja situācija paliks nemainīga, Baltijas valstu reģionā varētu pieaugt zemes degradācijas risks par vēl 20%-30%. Līdz ar to, īstermiņa ieguvumi ar laiku var negatīvi atspoguļoties plašākā kontekstā. Saskaņā ar *Eiropas Komisijas 2023. gada ziņojumu par mežu stāvokli Eiropā*, viens no galvenajiem ieteikumiem dalībvalstīm ir veicināt dabiskās atjaunošanās procesus un mazināt kailciršu apmēru. Latvijai šis aicinājums ir īpaši nozīmīgs, ņemot biotopu pieaugošo degradāciju. Situācija Eiropā rāda līdzīgas problēmas. Eiropas Vides aģentūras dati rāda, ka 80% aizsargājamo dzīvotņu Eiropā ir sliktā stāvoklī, un mežu biotopi ir vieni no visvairāk apdraudētajiem. Tādas valstis kā Vācija un Zviedrija pēdējās desmitgadēs ir būtiski palielinājušas jaunaudžu īpatsvaru, līdz pat 65–70%, samazinot veco mežu platības. Igaunijā un Lietuvā mežu platība kopumā ir saglabājusies stabila, taču ir novērojams būtisks koku sugu

¹⁹<https://www.lvm.lv/> skat. 27.04.2025.

²⁰<https://www.vmd.gov.lv/lv> skat. 27.04.2025.

²¹<https://www.eea.europa.eu/en> skat. 27.04.2025.

²²<https://www.daba.gov.lv/lv> skat. 27.04.2025.

²³<https://soilify.org/lv/bodenerosion-ursachen-auswirkungen-und-loesungen-fuer-eine-nachhaltige-landwirtschaft/> skat. 27.04.2025.

²⁴<https://efi.int/publications/preferences-climate-change-policies-role-co-benefits-2023-06-20> skat. 27.04.2025.

daudzveidības kritums.²⁵ Tāpat svarīgi ņemt vērā arī sabiedrības skatījumu. No 2022. gadā veiktās sabiedrības domu aptaujas (projekts “Mana Balss”) rezultātiem tika atklāts, ka vairāk nekā 68% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka mežsaimniecības praksei jābūt videi draudzīgākai un vairāk jāņem vērā dabas aizsardzības intereses.²⁶ Nevar nepieminēt arī vairākas 2023. gada pilsoniskās iniciatīvas, piemēram, “Par Latvijas mežiem”, kuras rezultātā tika panākti likuma grozījumi “Par meža apsaimniekošanu un aizsardzību”, iesakot to stingruma pakāpes palielināšanu.²⁷

Neskatoties uz to, pastāvošās normatīvā regulējuma nepilnības ļauj turpināt pārāk saspringtu un dinamisku mežizstrādi arī tajās vietās, kur to aizsardzībai būtu jābūt prioritātei. Dabas aizsardzības pārvalde ir norādījusi, ka nav pieejama pārāk plaša informācija par mežu apsaimniekošanas plāniem, kā rezultātā netiek sodītas būtiskas aplamības, kas var novest pie neatgriezeniskiem dabas zaudējumiem.

²⁵https://environment.ec.europa.eu/topics/forests_en skat. 27.04.2025.

²⁶<https://manabalss.lv/apturet-negodigu-latvijas-valsts-mezu-parvaldibu/show> skat. 27.04.2025.

²⁷<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/21.11.2023-proteste-pret-planu-izcirst-vecos-mezus.a532467/> skat. 27.04.2025.

“Prāta vētra” piedāvātie risinājumi

Pirmdien, 14. aprīlī, jaunieši piedalījās prāta vētrā “Meža izciršana Latvijā un ES”, kur aktīvi dalījās ar savu personīgo viedokli par aktuālām problēmām un iespējamajiem risinājumiem. Latvijā meža izciršana ir kļuvusi par ļoti intensīvu procesu, kas ilgtermiņā rada draudošas sekas videi un klimatam, kā arī negatīvi ietekmē ilgtspējību. Diskusijas laikā tika apspriestas piecas problēmas: “Intensīva mežu izciršana Latvijā un pamatojuma trūkums lēmumu pieņemšanā”, “Mežu atjaunošana ar monokultūrām un bioloģiskās daudzveidības samazināšanās”, “Mākslīgā intelekta attīstības enerģijas patēriņš un CO₂ emisijas”, “Sabiedrības ierobežotā iespēja ietekmēt mežu apsaimniekošanu” un “Eiropas Savienības politika mežu aizsardzībai un deforestācijas novēršanai”.

Pirmā problēma, kura tika padziļināti apskatīta, bija “Intensīva mežu izciršana Latvijā un pamatojuma trūkums lēmumu pieņemšanā”. Koku ciršanas diametra normas samazināšana nozīmē, ka tiek izcirsti ne tikai vecie, bet arī jaunie meži, tādējādi samazinot kopējo mežu platību un apdraudot ilgtspējību. Bioloģiski vecas mežaudzes Latvijā aizņem tikai 5,7% no visām mežaudzēm, un šādas izmaiņas samazina vecu mežu veidošanās iespējas, kas veicina negatīvas sekas bioloģiskajai daudzveidībai. Jaunu mežu izciršana šobrīd ir izdevīga, taču ilgtermiņā tā iespaido ilgtspēju un kalpo tikai kā īstermiņa ieguvums. Problēmai tika piedāvāti dažādi risinājumi, taču jaunieši vienojās par šādiem priekšlikumiem: iesniegt likumprojektus Saeimai vai Ministru kabinetam, lai atjaunotu 2012. gada mežsaimniecības likumus un nodrošinātu ilgtspējīgāku mežu apsaimniekošanu Latvijā, kā arī uzsākt sarunas ar Latvijas Valsts mežu pārstāvjiem, lai kopīgi virzītu normatīvo aktu izmaiņas. Papildus tika apspriests jautājums par kamīnapkures nozīmi (tā veicina mežu izciršanu) un iespēju virzīt pāreju uz alternatīvām apkures sistēmām, piemēram, siltumsūkņiem. Šajā sakarā tika rosināts vērsties Enerģētikas ministrijā, lai pieprasītu cenu salīdzinājumu starp kamīnapkuri un siltumsūkņiem, ņemot vērā augstās siltumsūkņu izmaksas Latvijā, un meklēt risinājumus šo sistēmu pieejamības uzlabošanai.

Otrā problēma - “Mežu atjaunošana ar monokultūrām un bioloģiskās daudzveidības samazināšanās”. Daudzviet Latvijā meža izcirtumi netiek pietiekami ātri atjaunoti vai arī tiek atjaunoti, izmantojot monokultūras - teritorijas, kuras balstās tikai uz konkrētu koka sugu.²⁸ Ilgtermiņā tiek būtiski samazināta bioloģiskā daudzveidība un kavēta dabiskās ekosistēmas atjaunošanās, jo tiek veicināta vienveidīgu mežu apsaimniekošana. Šo darbību kopuma intensitāte samazina ekosistēmas sniegtos guvumus, piemēram, oglekļa uzglabāšanu.²⁹ Problēma ir cieši saistīta ar ekonomisko faktoru, jo tiek iegūta peļņa no īstermiņa koksnes ražošanas, kas balstās uz kvantitāti, nevis dabas daudzveidības saglabāšanas. Problēmai tika piedāvāti šāds risinājums: organizēt

²⁸ <https://tezaurs.lv/monokult%C5%ABra:1> skat. 26.04.2025.

²⁹ https://environment.ec.europa.eu/topics/forests_en skat. 26.04.2025.

mežu pārstādīšanas pasākumus, iesaistot skolēnus caur obligātu sabiedrisko darbu – likt stādīt kokus, krūmus un citus zaļumus un vienlaikus izglīot par ekoloģiju, gaisa kvalitātes uzlabošanu un dabas aizsardzību. Papildus tika rosināts Vides izglītības mācību (VIM) ietvaros ieviest līdzīgas programmas, piemēram, “dabas aizsardzības mācības”, kurās, siltākos mēnešos, skolēni piedalītos parku un dabas teritoriju uzkopšanā. Tāpat tika izvirzīts priekšlikums veikt pētījumus par augu sugām un dabas daudzveidību parku tuvākajās apkaimēs - analizējot zālājus, dzīvnieku populācijas un citas dabas parādības no teorētiskā un praktiskā skatu punkta. Tika rosināta arī ideja skolās izveidot brīvprātīgos dabaszinību pulciņus, kuru laikā skolēni aktīvi piedalītos dabas izziņāšanā. Gada beigās šie pulciņi organizētu kopsavilkumu prezentācijas, kas kalpotu par motivāciju skolēniem un varētu tikt ņemts vērā, piemēram, universitāšu iestājprocesā kā papildu sasniegums. Tika ierosināts, ka vismaz vienu dienu gadā skolēni pavada dabā, novērojot putnus un citus dabas procesus, lai veidotu interesi par bioloģisko daudzveidību un rosinātu ciešāku saikni ar vidi.

Trešā problēma - “Mākslīgā intelekta attīstības enerģijas patēriņš un CO₂ emisijas”. MI attīstībā tiek patērēts milzīgs daudzums elektroenerģijas, kas attiecīgi atstāj negatīvu ietekmi uz vidi un klimatu, veidojot siltumnīcefektu emisijas. Ģeneratīvie MI modeļi, piemēram, *GPT-4* vai *OpenAI*, prasa milzīgu skaitļošanas jaudu un enerģiju tā izmantošanas laikā, kā rezultātā pieaug oglekļa emisijas un slodze elektroapgādes sistēmām. Viena MI vaicājuma apstrāde patērē aptuveni piecas reizes vairāk elektrības nekā parasts meklēšanas pieprasījums. Turklāt datu centri patērē arī lielu ūdens daudzumu, ko tie izmantodzesēšanai, tādejādi radot papildu negatīvu ietekmi uz vietējām ūdenssistēmām un ekosistēmām.³⁰ Problēmas risināšanai tika izvirzīti vairāki priekšlikumi: sabiedrības, īpaši jauniešu, informēšana par MI funkcionālās darbības radītajām CO₂ emisijām un aicināšana samazināt nevajadzīgu MI rīku izmantošanu, ieviešot izmantošanas ierobežojumus, nosakot dienas lietošanas limitus, piemēram, *ChatGPT* un līdzīgiem sarunbotiem, kā arī veicot informatīvu kampaņu un rīkojot lekcijas, kurās piedalītos valsts institūciju un organizāciju pārstāvji un sabiedrībā zināmas personas, veidojot visaptverošāku izpratni par MI radīto ietekmi uz vidi.

Ceturrtā problēma - “Sabiedrības ierobežotā iespēja ietekmēt mežu apsaimniekošanu”. Sabiedrībai nereti trūkst informācija par to, cik daudz un kur tiek izcirsti meži, un vai koki tiek stādīti atpakaļ. Ilgtermiņā sabiedrībai vedojas viedoklis par nepietiekamu apsaimniekošanas kvalitāti, nesniedzot pilnvērtīgu un patiesu darbības atspoguļojumu. Diskusijas par ceturto problēmu bija ļoti plašas un tika izvērsti neskaitāmi priekšlikumi. Viens no tiem - atspoguļot kokaudžu augšanas laiku un pieaugumu līdz Latvijā noteiktajam ciršanas diametram, kas veicinās sabiedrības izpratni par pilnu koka augšanas ciklu, kā arī

³⁰<https://www.maksligais.blog/post/%C4%A3enerat%C4%ABv%C4%81-m%C4%81ksl%C4%ABg%C4%81-intelekta-ietekme-uz-vidi> skat. 26.04.2025.

mežsaimniecību un tās nozīmi. Diskusijā tika skaidri uzsvērts, ka ir jāveido konkrēts plāns, kurā atspoguļots, kādam plānotajam apstādījumu apjomam ir jābūt līdzsvarā ar izcirsto meža apjomu. Tika ierosināta arī sadarbības veidošana ar Latvijas Valsts mežiem un informācija tehnoloģijas speciālistiem, izveidojot digitālu, interaktīvu karti. Tajā tiktu precīzi attēloti dažādi sabiedrībai interesējoši un būtiski jautājumi, piemēram “kur”, “kā” un “kādi” meži tiek izcirsti un atjaunoti. Izveidotās kartes būtu iespējams integrēt arī izglītības procesā, gan vidusskolā, gan pamatskolā, piekopjot jauniešu izpratni par mežiem un to apsaimniekošanu jau agrā vecumā.

Piektā problēma - “Eiropas Savienības politika mežu aizsardzībai un deforestācijas novēršanai”. ES aktīvi veido politiku, kas vērsta uz mežu saglabāšanu un izcirstāņu ierobežošanu gan Eiropā, gan citviet pasaulē. Tās mērķis ir nodrošināt, ka ES tirgū nonāk tikai tādi produkti, kuru ražošana nav veicinājusi mežu izzušanu. Uzsvārs tiek likts uz ilgtspējīgu resursu izmantošanu, vides aizsardzību un siltumnīcefekta gāzu emisiju mazināšanu. Piektās problēmas pirmais risinājums bija aktualizēt šo politiku arī Latvijā, liekot Ministru kabinetam pārskatīt un pilnveidot likumus, īpaši attiecībā uz mežu apsaimniekošanu, lai nodrošinātu atbilstību noteiktajiem regulējumiem un veicinātu ilgtspējīgu mežu attīstību. Papildu pasākums būtu skolu iesaiste, piemēram, ilgtspējīgas attīstības nedēļas ietvaros, kurās skolēni tiktu izglītoti par mežu aizsardzību un atbildīgu resursu izmantošanu. Tāpat varētu apsvērt sadarbību ar starptautiskām organizācijām, piemēram, *Rainforest Alliance*, lai izstrādātu konkrētus risinājumus mežu aizsardzības stiprināšanai un sabiedrības informēšanai.

Šī prāta vētra spilgti apliecināja, cik nozīmīga ir jauniešu iesaiste sabiedrības aktuālo vides problēmu risināšanā. Jauniešu redzējums un radošā pieeja liecina par dziļu izpratni un patiesu vēlmi veidot līdzsvarotas attiecības starp cilvēku un dabu. Šī aktivitāte pierāda, ka atbildīgāka un videi draudzīgāka nākotne sākas jau šodien - caur kopīgu darbu, iniciatīvu un dialogu.

Praktiskā daļa

Projekta darba ietvaros ir būtiski ne tikai apkopot teorētisko informāciju par meža apsaimniekošanu Latvijā, bet arī analizēt sabiedrības, īpaši jauniešu, izpratni par šo jautājumu. Kā tika secināts iepriekš, cilvēkiem vidēji ir nepilnīga izpratne par notiekošo mežu izciršanas un atjaunošanas procesos. Lai pamatotu šo secinājumu, tika veikta aptauja un publicēts saturs (skat. pielikumu Nr.1) mūsu skolas Eiropas Parlamenta Vēstnieku skolas sociālo tīklu platformas “Instagram” profilā - @ep.vestnieki.rv2g.

Aptauja tika organizēta tiešsaistes platformā un bija pieejama 24 stundu laika posmā. Tās mērķis bija noskaidrot jauniešu zināšanas par mežu platībām, to vecumu struktūru un atjaunošanas procesiem Latvijā. Pirmajā jautājumā tika lūgts norādīt, cik procentu Latvijas teritorijas klāj meži. Atbildes bija ļoti dažādas: tika minēti skaitļi no 50% līdz pat vairāk nekā 80%, kas liecina par dažādu, bieži vien kļūdainu priekšstatu izplatību. Faktiski meži aizņem aptuveni 53 % Latvijas teritorijas. Tālāk jauniešiem tika jautāts, kāda tipa mežu Latvijā, viņuprāt, ir vairāk - jauno vai veco. Aptaujas dalībnieki sniedza atbildes, no kuriem 72% uzskatīja, ka Latvijā ir vairāk veco mežu. Šis priekšstats ir kļūdainš, jo mežu atjaunošana Latvijā tiek veikta aktīvi, un jauno mežu platības pieaug. Jautājumā par to, vai jauno mežu platība turpina palielināties, 85% aptaujas dalībnieki atbildēja apstiprinoši, kas liecina par daļēju procesu izpratni.³¹ Vēl viens svarīgs jautājums bija par meža atjaunošanu pēc izciršanas. No aptaujātajiem 85% uzskatīja, ka ne visi meži pēc platības izciršanas tiek atjaunoti. Arī šajā gadījumā redzama izpratnes nepilnība, jo, no vienas puses, Latvijas Meža likums paredz obligātu meža atjaunošanu noteiktos termiņos, bet, no otras, tiek uzdots jautājums - cik % no šiem mežu apsaimniekotājiem izpilda likuma nosacījumus. Visbeidzot, jautājumā par to, vai pēdējos gados Latvijas mežu platība ir samazinājusies, 62% aptaujas dalībnieku atbildēja, ka tā ir samazinājusies, lai gan reālie dati liecina par stabilu vai pat nelielu meža platības pieaugumu. Pēdējos gadu desmitos Latvijas mežu platība nepārprotami ir pieaugusi. Pašlaik meži sedz vairāk nekā pusi valsts teritorijas, kas ir daudz vairāk nekā, piemēram, starpkaru periodā, kad tie aizņēma tikai aptuveni ceturto daļu. Šis pieaugums noticis gan pateicoties apzinātai mežsaimniecībai, gan arī tam, ka daļa lauksaimniecības zemju pamazām atkal aizaug ar mežiem.³²

Lai papildinātu sabiedrības viedokļa analīzi ar profesionālu skatpunktu, tika veikta intervija ar jauniešu organizācijas Klubs “Māja” ANO Jauniešu delegātu padomnieku vides un klimata jautājumos - Rūdolfu Podzi. Viņš uzsvēra vairākus būtiskus aspektus par meža politiku, apsaimniekošanu un nākotnes izaicinājumiem Latvijā. Pēc Rūdolfa Podža domām, lai gan kopējā mežu platība Latvija pieaug, tas nenozīmē, ka pieaug arī to kvalitāte. Bieži vien izcirsto dabiski

³¹ [ne-viss-mezs-patiesiba-ir-mezs](#) skat. 27.04.2025.

³² <https://jauns.lv/raksts/maja-un-darzs/650878-latvijas-mezi-gadsimtu-gaita-te-vairak-te-mazak> skat. 27.04.2025.

jaukto mežu vietā tiek ieaudzētas monokuktūras, galvenokārt egles, priedes vai bērzi, kas ir ievērojami mazāk noturīgas pret klimata pārmaiņām, kaitēkļiem un slimībām. Šāda mežu pārveide samazina to ekoloģisko vērtību un bioloģisko daudzveidību. Eksperts uzskata, ka esošā normatīvā sistēma ar mežu saistītie likumi un to uzraudzība nodrošina tikai kontroles priekšnoteikumus. Piemēram, kailciršu atļautais platības apmērs - līdz 5 vai 10 hektāriem - ir pārāk liels, ņemot vērā to radīto ainavisko, klimatisko un ekoloģisko kaitējumu. Nepieciešams pārskatīt ciršanas regulējumu, īpaši attiecībā uz kailcirtēm. Rūdolfs Podzis īpaši uzsver veco mežu nozīmi, jo tie uzkrāj ievērojamu daudzumu oglekļa un ir būtiski bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā. To izciršana ne tikai iznīcina specifiskus biotopus, bet arī rada risku, ka ogleklis tiek atbrīvots atpakaļ atmosfērā. Skatoties nākotnē, tuvāko 20 - 50 gadu laikā, eksperts paredz, ka, bez pārmaiņām meža politikā, Latvijas meži kļūs arvien monokulturālāki un tādējādi arī neaizsargātāki pret ārējiem apdraudējumiem. Lai veicinātu ilgtspējīgāku mežu pārvaldi, Rūdolfs Podzis iesaka pārskatīt ciršanas vecuma nolikumus, samazināt kailciršu apmērus un ieviest sistēmu, kas vairāk balstās uz ilgtermiņa vērtībām, nevis tūlītēju ekonomisko ieguvumu.

Šie rezultāti skaidri parāda, ka pašlaik ir lieliska iespēja attīstīt papildu izglītības programmas un dabaszinātnes pulciņus skolēniem, kuros viņi var gan praktiski, līdzīgi kā skautu kustībā, uzsvaru liekot uz sadarbību un praktisku prasmju attīstību, gan teorētiski apgūt zināšanas par mežu nozīmi un bioloģisko daudzveidību. Tā kā jaunieši ir pamats nākotnei, šāda pieredze palīdzētu izprast vides procesus un iemācīt ilgtspējīgi apieties ar dabas resursiem. Piedaloties mežu stādīšanā, dabas kopšanā, izpētē un vides aizsardzības projektos, skolēni ne tikai stiprinātu saikni un interesi par dabu, bet arī iegūtu praktiskas prasmes un iedvesmu nākotnes profesijas izvēlei. Šī programma varētu līdzināties šobrīdējai Valsts aizsardzības mācībai, kur nodarbības notiek regulāri, piemēram, reizi mēnesī. Pieeja ne tikai palīdzētu saglabāt mūsu mežus un dabas daudzveidību, bet arī veicinātu pozitīvu attieksmi pret apkārtējo vidi un kopīgu atbildību par Latvijas zaļo bagātību.

Lai gan šogad lielāka uzmanība tika vērsta uz jaunievēlēto deputātu iepazīšanu, ir sperti konkrēti soļi problēmu risināšanā. Turpmāk notiks projekta uzraudzība jeb monitorings. Komanda turpinās izvērtēt iegūtos rezultātus un papildināt projekta datus, tādējādi apliecinot ilgtermiņa apņemšanos attīstīt un pilnveidot iesāktās iniciatīvas. Bez tā, šī projekta ietvaros drīzumā notiks arī saruna ar Eiropas Parlamenta deputātu, Mārtiņu Staķi, un citiem, tiek plānoti jau nākotnes pasākumi un nākamajā mācību gadā ir paredzēti vēl mērķtiecīgāki soļi, īpaši skolas vides uzlabošanā.

Pielikumi

Pielikums Nr. 1

Sociālo tīklu platformā "Instagram", @ep.vēstnieki.rv2g, publicētais saturs. Tajā tiek aprakstīta Rīgas Valsts 2. ģimnāzijas EPVS iniciatīva projekta ietvaros, kā arī veiktā "prāta vētra" un tās sekmētie priekšlikumi.³³

³³<https://www.instagram.com/share/mBV6szaz>
<https://www.instagram.com/share/BALU1Ty7mq>
<https://www.instagram.com/share/BALU1Ty7mq>